

[Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός]

Το γλωσσικό λάθος [Δ11]

Μ. Θεοδωροπούλου - Γ. Παπαναστασίου

Κείμενο 3: Νικηφορίδου Κ. υπό έκδοση. Γλωσσική αλλαγή. Στο *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας: από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα*, επιμ. Α.-Φ. Χριστίδης. Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ, ΙΝΣ.

Μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για την ιστορική γλωσσολογία στάθηκε το κατά πόσο θα μπορέσει να περιγράψει αυτή την πραγματικότητα της εν εξελίξει αλλαγής. Αποτελεί επίτευγμα των τελευταίων είκοσι χρόνων (με πρωτοπόρο τον αμερικανό γλωσσολόγο William Labov...), η συνειδητοποίηση ότι η εν εξελίξει γλωσσική αλλαγή μπορεί να παρατηρηθεί και να μελετηθεί μέσα από την ποικιλία και την αοριστία της γλώσσας. Με άλλα λόγια, οι διάφορες φωνολογικές, συντακτικές και σημασιολογικές επιλογές των διαφόρων κοινωνικών ομάδων αλλά και των μεμονωμένων ομιλητών, όπως και η εγγενής αοριστία της γλωσσικής χρήσης, εμπεριέχουν το σπέρμα της αλλαγής και οριοθετούν πιθανές κατευθύνσεις της. Η ποικιλία και η αοριστία για πολλά χρόνια είχαν αγνοηθεί από τις επικρατούσες θεωρητικές απόψεις στην ιστορική γλωσσολογία (δομισμό και γενετική θεωρία), επειδή βασίστηκαν στην ομοιογένεια του γλωσσικού συστήματος... Οι McCum, Cran και MacNeil... σημειώνουν χαρακτηριστικά (η μετάφραση δική μου): "Δώσαμε ιδιαίτερη προσοχή στην καθημερινή ομιλούμενη αγγλική των ψαράδων, καουμπόηδων, λαϊκών τραγουδιστών, ιερέων, γιατρών κλπ., έτσι όπως μιλούσαν για τη δουλειά τους στη δική του ο καθένας γλωσσική ποικιλία. Η προσέγγιση αυτή αποκαλύπτει μια σημαντική αλήθεια για τη γλώσσα, που η σταθερότητα του γραπτού λόγου συχνά αποκρύπτει: ότι η γλώσσα είναι πάντα σε εξέλιξη πέρα από τον έλεγχο δασκάλων και κυβερνήσεων. Όταν κοιτάς τη γλώσσα μέσα από μικροσκόπιο, μπορείς να τη δεις να αλλάζει σχεδόν καθώς κοιτάς". Για να πάρουμε ένα παράδειγμα από τη νέα ελληνική: η μορφολογική ποικιλία στο γ' πληθυντικό πρόσωπο διαφόρων χρόνων μεταξύ τύπων όπως *πεθαίνουν / πεθαίνουνε, πέθαναν / πεθάνανε, θα πεθάνουν / θα πεθάνουνε* (όπου οι δεύτεροι τύποι είναι σαφώς αναλογικότεροι προς τα άλλα πρόσωπα του πληθυντικού και, ποικιλιακά, απαντούν κυρίως στον προφορικό λόγο και στη λογοτεχνία... εμπεριέχει το σπέρμα πιθανής αλλαγής του ρηματικού κλιτικού συστήματος προς μια ομαλότερη, αναλογικότερη μορφή και μπορεί να θεωρηθεί αλλαγή εν εξελίξει.